

Csire Gabriella

A kassai plakát

— Kislányok, ma Katona József drámáját tárgyaljuk — kezdett az új tananyag leadásához magyartanárnőnk.

Elült a duruzsoló zaj, és ötven kislány hallgatta figyelmesen a világos magyarázatot, jegyezte le füzetébe a táblára írt neveket és évszámokat.

B.-né arca, mint mindig, szomorkás volt. Sápadtfehér, erősen púderezett. Szép hullámos haja dúsán omlott keskeny vállára. Törékeny termete vagy talán testtartása miatt tört szárú virágra emlékeztetett. Bánk bánról beszélt, s én menten elhatároztam, hogy az egész drámát elolvasom.

Kíváncsian vettem kézbe otthon a Bánk bánt, a Csongor és Tündét meg Az ember tragédiáját tartalmazó kötetet. Elábrándoztam a könyvet díszítő képen: Katona József tollat tartott fölemelt jobb kezében, baljában pedig maszkot és palástot. De a legérdekesebbnek a régi színházi plakátot találtam. Türelmes átböngészés után megtudtam, hogy a „Nemzeti Dall, és Színjászó-Társaság” adja elő a Bánk bánt. Egészen apró betűk hirdetik: „Itt még soha nem adatott nagy nemzeti dráma 5 Felvonásban. Szerzette Katona József.” A szereposztás is lázba hozott. Urak és asszonyok neve sorjázott a régi plakáton. Közülük csak kettő csengett számomra ismerősen. Egressy Gábor a gyűlöletes Ottó szerepét kapta. Melinda pedig Déryné volt. Udvarhelyi Miklós jutalomjátéka szombati napra esett, 1833. február 18-ára. Villámként ért a felismerés: tanárnőnk tévedett! Nem 1839-ben volt a Bánk bán ősbemutatója, hanem 1833-ban! A felfedezés örömevel siettem megtenni a következő magyarórán a kiigazítást.

B.-né rögtön azt válaszolta, hogy tévedek. De amikor igazamért síkra szálltam, azt mondta, mutassam meg a könyvet, amelyre hivatkozom. Másnap a három drámát tartalmazó kötetet kivittem a katedrához. B.-né idegesen lapozgatott, majd rányitott a régi plakátra. Dús haja előre hullt, szinte súrolta a könyvlapot. Finom ujjai idegesen remegtek. Ám a következő pillanatban sértődötten kapta fel a fejét:

— Ez a kassai bemutató évszáma, nem a pestié! Máskor nyisd ki jobban a szemedet, mielőtt állítanál valamit!

Fogtam a könyvet s a helyemre kullogtam. Könnyes szemem csak most látta meg a plakát közepén feszengő szót: „Kassán”. De minél tovább néztem, annál kevésbé értettem, miért nem örül velem együtt B.-né annak, hogy Katona József remekművét nem a fővárosban, hanem hat évvel előbb mutatták be vidéken. Hiszen azért hirdették öklömnnyi betűk az Udvarhelyi Miklós nevét, mert a híres színész és igazgató merte először színre vinni a Bánk bánt.

De ez rajtam kívül senkit sem érdekelt. Míg B.-né velem volt elfoglalva, a padok alatt beindult a matekpéldák másolása meg a cserebere. Akkoriban épp a hántott napraforgómag-kereskedés volt divatban. Padtársnőm is buzgón körmölt, föl se nézett, amikor a helyemre mentem.

— Kislányok... — hallottam még nagyon sokszor magyartanárnőnk magyarázatát, s jegyeztem le a táblára írt neveket és évszámokat. B.-né továbbra is tört szárú virágként állt a katedrán messze tőlünk, gondterhelten. Csak számomra maradt emlékezetes a kassai plakát.

Sokat, egyre több időt töltöttem olvasással, és hangosan szavaltam a kerti napozó tetején. Barack-, cseresznye- és szilvafa volt a közönségem, egres- meg ribizlibokor. A hátsó sorokban káposzta- és salátafejek hallgatták monológjaimat.

Saját színházam télen-nyáron nyitva állt. Taps és gáncs nélkül álltam a ház mögötti kert magas pódiumán. A versek és drámák bűvkörében nem érintett többé se dicséret, se elmarasztalás.

Izadór

Jó alapokra is lehet dűlékeny házat emelni. Miután iskolánktól elirigyelte matektanárnőnk a könyvkiadó, kényre-kedvre irányítottak bennünket az egymást váltó helyettes tanárok. Csak az egyetemista fiú érdemel említést közülük, na meg Izadór.

A kisportolt, napbarnított Félix kedvéért magváltozott az osztály. Testhez állóbbak lettek a pantallók, színesebbek a blúzok. A hajcsattal hátratűzött tincsek előhuncutkodtak, és Félix ötven mosolygós arcú, bretonos kislánnyal nézhetett farkasszemet. De a magabiztos egyetemistát nemigen lehetett zavarba hozni. A katedráról lógatta le a lábát, míg kegyetlenül feleltetett, osztályozott. Azt, aki nem figyelt rá, sajátos módon utasította rendre. Nekem is rettentő fontos közölnivalóm támadt egyik órán. Épp az előttem ülő lánnyal sugdolóztunk, amikor Félix célba vett, s a kezében morzsolgatott krétadarabkával homlokunkon talált. Szemembe könny szökött. Nem, tanárnőink sose vetemedtek volna ilyen pimaszságra!

Ám hiába követte fél év múlva a tanárnő az egyetemista fiút a katedrán. Magyarázataiból mit se értettünk. Lábunk alól kifutott a talaj, s ragályként töltötte be az osztálynaplót a sok elégtelen. Mire új tanévtől új matektanárt kaptunk, már a legcsekélyebb igyekezetet se mutattuk. A rég lerakott szilárd alapok porladni kezdtek. Én is a „valahogy csak átvészelem” állapotába jutottam. Minden matekóra kicsiségünk és tudatlanságunk bizonyítéka lett. Az ötvenes létszámú osztályból tízen se értették már az anyagot.

Zömök, bajuszos tanárunk fölényes gúnnal vezényelte ki a táblához kiszemelt áldozatait. S azt, aki leszerepelt, nem hívta többé másnak, mint Izadórának.

— Csörtessen ki a táblához, Izadóra! — hangzott megszokott felszólítása.

És egyre több Izadóra botorkált ki a táblához, s kullogott vissza égő füllel a helyére.

— Izadóra, maga olyan gyenge, mint a hónapos retek! — értékelte ki tanárunk a minősíthetetlen feleletet.

Most már mi sem neveztük magunk közt másképp matektanárunkat, csak Izadórának.

A rettegetve várt nap elérkezett. Tanárunk rám szegezte élénk tekintetét, és kiszólított a táblához. Fölvettem a krétát, s úgy tettem, mintha összpontosítanék. Talán csodára vártam, de semmit se tudtam kiötölni.

— Kezdje el a levezetést! — biztatott Izadór barátságosan.

— Nem megy — tettem le a krétát.

— Nem? — ült ki arcára a döbbenet. S mintha csak herceglánynak vélt volna addig, s most mellbe vágta a rettentő felismetés, hogy íme én is tudatlan pór vagyok, kiábrándultan legyintett:

— Négyes. Csörtessen a helyére, Izadóra!

Attól kezdve belevesztem az Izadórák névtelen tömegébe. Tanárunk pillantásra se méltatott. Rélmáimban mindig a katedrán álltam, és egyetlen vonalkát, jelt, semmit se tudtam a táblára írni. Rá kellett döbennem, hogy ideje már tenni valamit.

Szüleim magántanárhoz járattak. Először csak a házi feladatok megoldására törekedtem. De Török bácsi látva, hogy légüres térben mozgok, visszatért az alapokhoz. Lassan kezdtünk „építkezni”. Eleinte nagyon is akadozva, de mind nagyobb odaadással dolgoztam. És már nem én másoltam a házi feladatot szünetben, hanem engem vártak türelmetlenül megoldott feladataim miatt az Izadórák. Sok volt a bepótolnivaló, mégis oszlott a köd, s amikor végre világosság gyúlt agyamban, ismét kedvvel s örömmel tartottam lépést a tananyaggal.

Tavaszi volt már, amikor Izadór ismét kiszólított a táblához. Jobban izgultam, mint valaha. Kezembe vettem a krétát. Tenyerem izzadt a lámpaláztól.

— Tessék — hallottam nagy messziről a felszólítást —, vezesse le a képletet!

Gyorsan teleírtam a táblát, de nem mertem megfordulni. Lehajtott fejjel várakoztam.

— Jó, nagyon jó — ütötte meg fületem a rég nem hallott barátságos hang. — Tíz.

Attól kezdve nem mondta többé, hogy csörtessen ki a táblához, a hónapos retek sem emlegette, és visszaadta végre a saját nevemet. Nem voltam már Izadóra. De még sokáig összerezzenem, ha tanárunk gúnyos tekintete végigpásztázott az osztályon, s kiszemelt áldozatához így szólt:

— Csörtessen ki a táblához, Izadóra!

Elekes Ferenc

Ha költő, kilép a versből

Darabokra szedné szívét,
s széthajigálná
szavaival.
Kívül-belül
borzolja a lét,
mint állat-öszönt a nyers bőr.
Ír, mert hiszi, hogy élnek a betűk,
de egyszer,
ha költő: kilép a versből...
Az egyik kardot fogott,
pedig tollának csillogása
szebb volt.
A másik robbanó plakátot rajzolt,
verekedett, vagy szónokolt,
mert tudta,
van úgy, hogy olvasni sincs idő.
Ha költő, kilép a versből.

Onnan már vissza
nem vezet az út.

Ki kardot fogott, leszúrták.
Ki öklét rázta, magát ölte meg,
sem plakát, sem ütés, sem a szép szó
nem volt elég.

Ha költő, kilép a versből,
ha költő,
ebbe belehal.

Hírek hervadása

E verset oly időben írom,
amikor egymást érik
a nemzetközi események:
Hólé-árkaival olvashatóan
most írja alá lemondását
